

Jaargang 42, nummer 1,
maart 2017

Historische vereniging voor de IJsseldelta Jan van Arkel

0 100 200 300 400 500 Meter.

B C D E F

Inhoud

HET PLANTSOEN - HEDWIG SELLES	3
HET LEVEN VAN EEN BIJZONDER HEERSCHAP - Sybren Gerlofsma	17
INTUSSEN IN DE BINNENSTAD (4) - Jaap van Gelderen	29
COMMENTAAR OP 'KARDOEZEN' - Sybren Gerlofsma	31

Illustratie omslag:

Man en jongetje voeren ganzen en eenden in het plantsoen. Ingekleurde prentbriefkaart uit de jaren 1900 tot 1910. Illustratie Stadsarchief Kampen

Ten geleide

Hedwig Selles woonde lang in de buurt van wat in Kampen altijd Het Plantsoen werd en wordt genoemd, een gebied dat zich na het slechten van de stadsmuren in de negentiende eeuw uitstreekte van Bovenhaven tot Buitenhaven. Hedwig voerde een onderzoek uit naar het ontstaan en de ontwikkeling van dat gebied en schreef er een werkstuk over voor haar studie Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit. Die studie heeft zij inmiddels afgerond. De omslag van het werkstuk werd gesierd met een aquarel van de hand van haar vader Mense Selles. Haar werkstuk wordt in een lichte bewerking hierna weergegeven.

Vroeger werd je niet zomaar 'heer' genoemd. Dan moest je van een zekere afkomst zijn en een vooraanstaande rol

in de maatschappij spelen. Sybren Gerlofsma liep in de oude boeken zo'n heer tegen het lijf die heel bijzonder genoemd mag worden. Het was Maarten Hilleszoon of Maarten van Kuinre die een bizar leven leidde.

In zijn vierde column 'Intussen' vraagt Jaap van Gelderen zich af wat en waar er tijdens de Hanzedagen in Kampen iets te zien is.

In het vorige nummer schreef Sybren Gerlofsma over kardoezen en over de naam kardoezen. Daar kwamen reacties op en vragen over. Op de voorlaatste pagina van dit nummer een antwoord.

‘Dit plantsoen is een der schoonste van ons land’

DE WORDING VAN HET STADSPARK IN KAMPEN

Hedwig Selles

Het huis waarin ik opgroeide, stond aan de rand van het park in Kampen en ondanks dat het herenhuis zelf een diepe tuin had, struinde ik veelvuldig in het park rond. Een stadspark dat uit drie plantsoenen bestond in kenmerkende Engelse landschapsstijl.

Ik herinner me nog goed de grote zwanen en de vette ganzen die de wandelpaden van het park met hun uitwerpselen overal bevuilden. Hoe bang ik voor ze was als ik ze met hun kroost al wandelend tegenkwam. Herinneringen uit de vorige eeuw van een spelend kind. Het park vormt nu bijna 200 jaar lang een vertrouwde constante in de publieke ruimte van Kampen. In dit artikel wil ik in grote lijnen de geschiedenis van het stadspark in Kampen beschrijven. Deze vogelvlucht laat zich lezen als een dynamisch verhaal. Diverse generaties bestuurders, inwoners, plantsoenendiensten en landschapsarchitecten drukten een stempel op het plantsoen, zodat het een park met een gelaagde geschiedenis is geworden. In de huidige toestand zijn er nog steeds elementen herkenbaar die getuigen van de wordingsgeschiedenis van het stadspark.

De vestingwallen die de basis vormden voor het huidige plantsoen, boden tot in de achttiende eeuw bescherming tegen oorlogsgevaar en stormwater uit de Zuiderzee. Maar ook toen al gebruikten de

burgers de wallen om er te wandelen en te schaatzen, als plaats van ontspanning. Nadat koning Lodewijk Napoleon in 1809 de vestingwerken aan de stad had geschonken en hun militaire functie definitief was vervallen, veranderden deze ingrijpend van karakter. Aanvankelijk werden de oude bolwerken aan de landzijde van de stad aan deftige burgerfamilies zoals de Van Heerds, Rambonnets en Ramakers verhuurd, die er privé theekeopels en tuintjes op aanlegden¹ Ze konden er, wanneer het weer het toeliet, hun vrije dagen op een aangename manier met familie en vrienden doorbrengen. Over de tussenhliggende wallen kon van de Hagenpoort tot de Venepoort een wandeling om de stad worden gemaakt. De Zwitserse oud-kapitein Salomon Brennwald schreef in 1824: ‘aan de linkerhand het gezigt naar de huizen en straten der stad, en op den benedenwal liggende vrucht- en moestuinen, en aan de rechterhand over de stadsmuren heen ziende ziet men naar de zijde van Elburg voortreffelijke landgezigten’ Om er verder aan toe

Het bizarre leven van een Kamper heerschap

Sybrén Gerlofsma

Bij het doornemen van schepenakten stuitte ik op een boeiende 14de-eeuwse figuur, een erudiet lid van de orde van de Johanniters, in Kampen bekend als Maarten Hilleszoon of Maarten van Kuinre. Een speurtocht naar meer gegevens over deze persoon leidde tot een kleurrijke biografische schets.

EERSTE KENNISMAKING

Twee schepenakten in de zogenoemde Oudste Foliant¹ bestaan uit een lijst met persoonsnamen. De eerste naam van beide lijsten heeft betrekking op dezelfde persoon. Het opschrift van beide in het Latijn gestelde akten geeft aan dat het gaat over financiële bijdragen aan het stadsbestuur. Twee naamlijsten beginnend met dezelfde persoon zouden kunnen wijzen op een zekere topografische volgorde, waarbij begonnen wordt met degene die dicht bij de werkplek van de stadsschrijver woont. Door dit vermoeden werd mijn interesse voor deze persoon gewekt en gaandeweg versterkt.

De Oudste Foliant is een 14de-eeuws handschrift dat belangrijk is voor de studie van de vroege geschiedenis van Kampen. Het is een bundeling van akten die werden gemaakt in opdracht van het schepencollege. Voordat het zelfstandige notariaat zijn intrede deed, werden zakelijke transacties en testamenten onder verantwoordelijkheid van de schepenen beschreven.

Deze door stadsschrijvers vervaardigde officiële stukken werden na verloop van tijd ingebonden tot een foliant. Omdat papier destijds kostbaar was, werden nog onbeschreven delen van een blad soms beschreven met de tekst van afwijkend gedateerde losse akten. Om die reden kent de Oudste Foliant vooral in de jaren vóór 1330 niet overal een chronologische volgorde.

In 1955 is het deel van de Oudste Foliant, dat betrekking heeft op vrijwillige zaken binnen het privaatrecht, in het kader van een academisch proefschrift getranscribeerd en uitgegeven² Vanwege de toegankelijkheid is voor dit artikel veelvuldig gebruik gemaakt van deze uitgave.

TWEE NAAMLIJSTEN

Laten we de inhoud van beide genoemde akten eens nader bekijken. De personenlijst in schepenakte (voortaan SA) 26³ telt 73 namen en heeft als opschrift “Istam pecuniam tenentur scabini” (“Dit is [het] geld